

Sprawozdanie Komisji wodnej

o przedłożeniu Rządowem względem Ustawy wodnej.

Wysoki Sejmie!

Na Posiedzeniu z dnia 7. Lutego b. r. przekazała Wysoka Izba przedłożenie Rządowe zawierające Projekt do Ustawy wodnej, komisji specjalnej w tym celu wysadzonej.

Komisja mniemała ze względu na spóźnioną porę, w której ukonstytuować się mogła, że brakuje jej czasu do wszechstronnego ocenienia Projektu Rządowego; postanowiła tedy rozpatrzyć się w nim o tyle, aby mogła wyjaśnić główne i dla naszego kraju najważniejsze onego zasady.

Przed wszystkim nasuwa się tu pytanie 1. w jakiej drodze prawodawczej Ustawa wodna ma przyjść do skutku.

Chociaż Ustawa wodna dotyka z bliska interesów gospodarstwa krajowego, Projekt Rządowy przedłożony został Sejmom z powołaniem się na §. 19. Statutu krajowego, jako Przedmiot ustawodawstwa ogólnego.

Powód takiego postępowania leży zapewne w tej okoliczności, że Projekt zawiera postanowienia pod względem własności wód z Ustawą cywilną sprzeczne, a które pod względem prawa wyłączenia granice Ustawą cywilną zakreślone przekraczają: zmiany zaś w Ustawie ogólnej, ogólnemu prawodawstwu podlegać muszą.

W tym względzie komisja miała na okn przedwszystkiem szczególny krajowy interes.

Uregulowanie prawnych stosunków użytku wody dotyka z bliska interesów gospodarstwa krajowego. Stotunki zaś ekonomiczne kraju naszego wielce się różnią od tychże stosunków w innych prowincjach tak pod względem klimatu i innych fizycznych stosunków, jakoteż polityczno-geograficznego położenia, produkcji i handlu; pod wpływem więcej lub mniej baczuego prawodawstwa, zaszły co do rozwoju stotunków ekonomicznych między krajami w skład Monarchii wchodzącami, ogromne różnice.

Użytek wody, czy to dla domu i obory, czy dla mechanicznych celów, czy ze względu na gospodarstwo ziemiańskie, czy wreszcie jako środka komunikacyjnego, nie jednakowo we wszystkich krajach się rozwinął i rozmaite, w użytku wody względy, przeważnemi być mogą.

Ustawa wodna zatem powinna zawierać postanowienia odpowiednie rzeczywistym potrzebom kraju, i uwzględniając należycie dotychczasowe rozporządzenia, prawa nabyte lub zwyczajowe, a nawet uspojenia ludności i stopień doskonałości Administracyi kraju.

Jeżeliby więc zmiany, jakie Projekt Rządowy w Ustawę cywilną wprowadzić zamierza, uchylone zostały, to niewątpliwie Ustawa wodna w moc §. 18. Statutu krajowego należałaby do ustawodawstwa krajowego.

Co do tych zmian więc następują się po 2. i 3. wątpliwości o ich potrzebie pod względem określenia własności wód i pod względem prawa wyłączenia.

do 2. Określając pojęcie własności wód Projekt Rządowy odwołuje się wprawdzie do postanowień Ustawy cywilnej, jednakże nie bez orzeczeń, które modyfikują kategorię odnośnych §§. kodeksu. Już bowiem ustęp d. §. 1. i §. 5. Projektu modyfikują zasadnicze pojęcie o wodach publicznych i prywatnych §§. 287, 290, 340, 407, 414, 477 i 854 Ustawy cywilnej określone.

do 3. Takie orzeczenia wprowadzają niejasność lub niepewność pojęć i osłabiają podstawę własności; a mnogie postanowienia o wywłaszczeniu podają własność prywatną w niebezpieczeństwo.

Prawo wywłaszczenia na mocy §. 365. Ustawy cywilnej przysłuży Najwyższej władzy tylko ze względów Publicznych. Projekt zaś Rządowy rozciąga te względy do interesów przemysłu, a zatem bezpośrednio do interesów przedsiębiorcy przemysłowego.

Pomijając uznaną potrzebę wywłaszczenia na zasadzie §. 365. Ustawy cywilnej, więc: dla użytku wody na pierwsze potrzeby życia, dalej dla żeglugi i spławu; wypada zwrócić uwagę *a* na cele gospodarstwa ziemiańskiego; *b* na cele ściśle przemysłowe.

do a. Osuszanie lub nawodnianie znacznego nieraz obszaru mało urodzajnych ról i łąk, do licznych właścicieli należących, najczęściej staje się niepodobnem do wykonania w skutek oporu lub niezamożności niektórych właścicieli. W takich zatem wypadkach Projekt Rządowy postanawia wywłaszczenie (§§. 18. 20 23, 57.)

Zdaniem zaś komisji stosowniejszą niż wywłaszczenie drogą byłoby użycie przymusu względem opierających się właścicieli, jeżeli większość taką melioracją przedsięwzięmie, w razie niezamożności zaś pożądanem by było użyczenie kredytu z funduszy publicznych.

Podobny stosunek zachodzi pod względem uregulowania biegu wód prywatnych i zabezpieczenia gruntów przybyłych.

do b. Na najściślejszą zaś baczność zasługują §§. 8, 33, 34, które postanawiają wywłaszczenie wód przez właściciela nieużytych, na korzyść przedsiębiorcy. Takie wywłaszczenie uważa komisja za zbyt uczynne. Albowiem wiadomo każdemu, że przemysł w naszym kraju nie rozszerzył się tak dalece, aby mu już wody zabrakło, lub żeby mu prywatne wody za dobrowolnymi umowami nie stały do dyspozycji. Przeciwnie bieg i spadek wód jest częstokroć nie zużytkowany, a właściciele onych, i gruntów przybyłych najczęściej gotowi będą odstąpić je drogą umowy przedsiębiorcom przemysłowym, tém bardziej, jeżeli Ustawy dozwolą dzielności gruntów. Oprócz tego, przemysł coraz mniej używa wody jako siły popędowej; znaczniejsze bowiem zakłady, o jakie by tu chodziło, posługują się siłą pary; przez co bieg i spadek wód na ważności i wartości traci.

Tém mniej więc okazuje się potrzebnem pośnięcie opieki nad przemysłem aż do wywłaszczenia na jego korzyść wód bez użytku zostających; a jeszcze dotkliwszem i niebezpieczniejszem był by obowiązek właścicieli zakładów już istniejących do odstąpienia nadmiaru wody w tych zakładach nieużytego. (§§. 14. 36.)

Oprócz tych względów bezpieczeństwa dla praw istniejących, komisja i z innych jeszcze powodów przeciwną jest takiemu rozszerzeniu prawa wywłaszczenia.

Wiadomo bowiem, że w kraju naszym w skutek przemian socyalnych pojęcia o prawie własności dotąd jeszcze nie mało są zamącone; stosunki własności ani są dostatecznie wyjaśnione, ani uregulowane, a tém mniej ustalone; istnieją jeszcze wspólne posiadanie i służebnictwa; nie mamy ksiąg gruntowych, i. t. d.

Wszystkie powyższe okoliczności na uwagę wzięwszy, wypada się ze stanowiska interesu krajowego oświadczyć przeciw wszelkim zmianom Ustawy Cywilnej, w Projekcie Rządowym zamierzonym.

4. Własności kraju naszego odnoszą się także do kompetencji w sprawach wodnych, którą Projekt Rządowy porucza Władzom politycznym (Rozdz. VIII.) Zakres działania tych Władz ma się tedy rozciągać do orzekania o własności i wywłaszczeniu; o względach interesów kultury krajowej w ogólności, a interesu Przemysłu w szczególności: droga sądowa zaś zachowana jest tylko w wypadkach sporu o prawo własności i o wysokości wynagrodzenia (§§. 77, 89, 90.)

Jeżeli już, jak wyżej wykazano, dopuszczanie wywłaszczenia według tej Ustawy jest rzeczą sliską i niebezpieczną; o ileż niebezpieczeństwo to groźniejszem się staje, jeżeli orzeczenie o tém oddane być ma Władzom politycznym, których działanie kieruje się więcej stosownością niż zasadami sprawiedliwości, i które, tak co do orzekania, jak i co do postępowania nie są związane ścisłymi normami. Już tedy z istoty Władzy administracyjnej wynika pewna dowolność w postanowieniach i to tém większa, im niższe są organa działające, które jak wiadomo, częstokroć kierują się indywidualnymi przekonaniem i umieją ująć kontroli przełożonych władz, a w ogólności, życie publiczno prawne nie wyrobiło się jeszcze u nas do tego sumiennego i wszechstronnego poszanowania i przestrzegania wszelkich Ustaw, jak to się dzieje w innych krajach wyżej w cywilizacji posuniętych.

Z tego powodu ustanowienie Magistratur wodnych i przydanie takowych Władzom politycznym, jak to w pierwotnym zarysie Projektu Rządowego zamierzonym było, lepiej by dogadzało potrzebie.

W niniejszém Sprawozdaniu uwypatniają się główne zasady, na których, zdaniem komisji, krajowa Ustawa wodna winna być opartą; a takimi są:

1. Ustawa wodna ma być zgodną z postanowieniami Ustawy Cywilnej pod względem określeń własności wód i wywłaszczenia.

2. W celu osuszenia i nawodnienia gruntów, toż ubezpieczenia brzegów wód prywatnych ma być użytym przymus względem mniejszości właścicieli zamierzonej melioracji przeciwnej. Pożądanym by był kredyt z funduszu publicznego dla właścicieli niezamożnych.

3. Kompetencya do orzekania w sprawach wodnych ma należeć do Magistratur wodnych.

W myśl więc sposobu zapatrywania się się swego na przedłożenie Rządowe, komisya ma zaszczyt przedłożyć następujący wniosek:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Projekt do Ustawy wodnej zwraca się c. k. Rządowi, ażeby w myśl §. 182 Statutu krajowego Sejmowi krajowemu na przyszłej kadencyi przedłożony został projekt do Ustawy wodnej dla królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. księstwem Krakowskiem, zastosowany do potrzeb i stosunków krajowych.

W. Badeni

Referent.

S. Geringer

Przewodniczący.

W tym celu...
Czas...
1. W celu...
2. W celu...
3. W celu...
4. W celu...
5. W celu...
6. W celu...
7. W celu...
8. W celu...
9. W celu...
10. W celu...

Wydawnictwo
Instytutu Stauropigiańskiego
Zarządca: St. Huczowski

Z drukarni Instytutu Stauropigiańskiego, 1866.
Zarządca: St. Huczowski.